Van: Verkenner Iris Meerts
Aan: Gemeenteraad van Culemborg
Datum: 3 april 2022
Onderwerp: Hoe verder na de gemeenteraadsverkiezingen? Advies van de verkenner

Geachte gemeenteraadsleden van Culemborg,

**Inleiding**
Op 14, 15 en 16 maart jl. vonden de verkiezingen plaats voor een nieuwe gemeenteraad. De uitslag heeft geleid tot een grote verandering in de samenstelling van uw raad. Niet een landelijke partij, maar Culemborg van Nu is de grootste geworden en heeft mij gevraagd om de rol van verkenner op mij te nemen. Uw raad heeft daarvoor brede steun uitgesproken en daarvoor ben ik u zeer erkentelijk.

In de periode van 23 maart tot en met 1 april heb ik, ondersteund door de griffier, met alle politieke partijen gesprekken gevoerd over (het duiden van) de verkiezingsuitslag en over hoe we nu verder gaan. Het waren mooie en inspirerende gesprekken, die perspectief boden voor de komende bestuursperiode. De verslagen van deze gesprekken treft u aan in de bijlage. Ik dank u allen voor uw openheid en constructieve houding. Ik ben onder de indruk van uw inzet en de gedrevenheid waarmee u als raad uw rol pakt. Daar mag Culemborg trots op zijn!

Tegelijkertijd leven er ook zorgen. Zorgen over de opkomst bij de afgelopen verkiezingen, over de effectiviteit van het gemeentebestuur en de slagkracht van de organisatie. Deze kan ik in dit advies niet onbesproken laten.

In dit advies ga ik eerst in op de verkiezingsuitslag en wat dit in de ogen van de politieke partijen, die vertegenwoordigd zijn in de raad, betekent (paragraaf 1). Vervolgens komen enkele belangrijke thema's voor de komende periode aan de orde (paragraaf 2). Dit mondt uit in een advies voor een mogelijk akkoord (paragraaf 3) en scenario's voor college vormende partijen (paragraaf 4). Ik sluit af met een conclusie. Dit advies is, voordat het naar de raad werd gestuurd, ter kennisname voorgelegd aan de fractie van Culemborg van Nu. Graag bespreek ik het advies met u in een extra raadsvergadering op 6 april 2022 en licht ik dit indien nodig toe.

## 1. Duiding van de verkiezingsuitslag

De kiezer heeft gesproken. Kijkend naar de verkiezingsuitslag vallen partijen de volgende zaken op:

I. De partijen Culemborg van Nu (CvN) en Groen Links (GL) hebben flink gewonnen. Zij hebben hun winst - in de ogen van meerdere partijen – met name te danken aan hun inzet op samenwerking, het positieve geluid, vernieuwing, herkenbaarheid (zowel van de kandidaten als de verkiezingsthema's) en openheid. Opvallend is de komst van Partij voor de Dieren (PvdD) in de raad. Landelijke partijen met stevige lokale wortels, zoals VVD, ChristenUnie (CU) en Partij van de Arbeid (PvdA) bleven redelijk stabiel;

II. Het verschil tussen de drie grootste en de overige partijen is flink groter geworden. Enerzijds vraagt dit van de grote partijen dat zij niet alleen oog hebben en houden voor elkaar, maar ook voor de kleine partijen. Dit moet zich ook vertalen in een breed akkoord. Anderzijds zal het raadswerk een relatief grote belasting betekenen voor de kleinste fracties;

III. Met een opkomst van 57% heeft Culemborg vanuit landelijk perspectief niet zoveel te klagen. Maar als je bedenkt dat 43% van de inwoners niet de moeite heeft genomen om te stemmen, ligt hier toch een grote opgave voor alle partijen om continu de verbinding met de stad te blijven maken.

## 2. Belangrijke thema's in de bestuursperiode 2022-2026

Over de majeure bestuurlijke thema's voor de gemeente Culemborg is iedereen het eens. Ook leeft breed de behoefte om hier de komende vier jaar effectief en efficiënt op te sturen. Men wil graag meer slagkracht tonen, een betere besluitvorming in de raad en realistisch zijn ten aanzien van de bestuurlijke opgaven. Dit betekent niet alleen ambitie tonen, maar ook kijken naar wat financieel en ambtelijk haalbaar is. Prioriteiten stellen dus. In dit kader wijzen verschillende partijen ook naar de samenwerking in de regio. Men wil deze graag versterken en de eigen rol in gemeenschappelijke regelingen nog beter benutten. Ook denkt men aan slim samenwerken, bijvoorbeeld ten aanzien van de woningbouwopgave (via een regionale projectorganisatie).

Belangrijke opgaven voor de komende periode zijn:

- Betaalbaar wonen (incl. versnellen, inbreiden, anders bouwen, sociaal bouwen, de toegankelijkheid en toewijzingssystematiek van sociale huurwoningen)
- Ontwikkeling stationsgebied (incl. percentage sociale woningbouw en het al dan niet onteigenen van bedrijfslocaties)
- Duurzaamheid, klimaat en energietransitie
- Mobiliteit (incl. Vianense poort, parkeren)
- Financiën

## 3. Welke vorm van akkoord verdient de voorkeur?

De afgelopen bestuursperiode heeft u gewerkt op basis van een raadsakkoord. 5 van de 9 partijen geven hieraan in principe de voorkeur. Tegelijkertijd heeft u in januari jl. gezamenlijk geconstateerd dat een raadsakkoord een gepasseerd station is omdat het de effectiviteit van het bestuur onvoldoende ten goede is gekomen. Ook heeft men de indruk dat het raadsakkoord vertragend heeft gewerkt en dat plannen (te) lang in de kast zijn blijven liggen. Brede steun bestaat nu voor een bestuurs- of coalitieakkoord met daarin elementen van alle partijen en de geleerde lessen uit de afgelopen periode. Dit is een akkoord op hoofdlijnen, niet dicht getimmerd, waarin ook punten staan van partijen die niet in het college zitten. Zo voelen alle partijen zich uitgenodigd om mee te doen en wordt recht gedaan aan de kiezer. Ook zorgt dit naar verwachting voor meer leiderschap in het college (doorpakken).

Concreet denken de partijen in meerderheid aan:

a. Een bestuurs- of coalitieakkoord op hoofdlijnen met wisselende meerderheden voor specifieke onderwerpen, en daarnaast:
b. een 'democratisch akkoord 2.0' gericht op overeenstemming en met ruimte voor verschillen (doorontwikkeling van het eerdere democratisch akkoord). Dit is een 'agenda' voor zowel de raad als het college en de ambtelijke organisatie, waarin iedereen zich kan vinden en waarin onder meer wordt uitgewerkt hoe de samenwerking tussen raad, college, ambtelijke organisatie en stad er de komende jaren uit gaat zien en hoe wordt omgegaan met verschillen. Integriteit in handelen en in woorden is daarbij vanzelfsprekend. Er bestaat raadsbreed behoefte om aan te sluiten bij wat er in de stad leeft, gebruik te maken van de diversiteit, de aanwezige expertise en ervaringen, en ruimte te geven aan maatschappelijke en particuliere initiatieven. Samen maakt u immers de stad!
   Door inwoners en ondernemers vroegtijdig bij concrete projecten te betrekken en inspraak te organiseren, kan de legitimiteit van het bestuur verder worden vergroot en de besluitvorming aan kwaliteit winnen. Tevens is dit wellicht een manier om de opkomst bij de volgende verkiezingen te verhogen;
c. een uitvoeringsprogramma van het college dat wordt afgestemd met de raad. In de afgelopen periode voelde de raad zich regelmatig 'overvallen' door voorstellen vanuit het college. Door meer en eerder het gesprek aan te gaan kan dit worden voorkomen en kan de besluitvorming verder worden verbeterd.

**4. Welke partijen zouden coalities kunnen vormen?**

Het bestuurs- of coalitieakkoord moet volgens de meeste partijen kunnen rekenen op een breed draagvlak (meer dan de helft plus 1). Daarom zou een coalitie niet alleen moeten bestaan uit vertegenwoordigers van de grootste partijen, maar ook uit een (enkele) kleine partij(en).

Op basis van de gesprekken adviseer ik u om de volgende combinaties - in deze volgorde - nader te onderzoeken:

1. Op basis van de verkiezingsuitslag en programmatische overeenkomsten lijkt de samenwerking tussen **CvN, GL, D66 en PvdA/ CDA/ CU/ CB** (2 grote partijen + D66 + keuze uit 1-2 kleine partijen) het meest voor de hand te liggen. Deze partijen kunnen elkaar vinden op thema's als woningbouw, groen en duurzaamheid en spreken van een onderling goede sfeer. Door ook **PvdD** toe te voegen, zijn alle winnaars van de verkiezingen in deze coalitie vertegenwoordigd. De PvdD heeft echter een groot aantal breekpunten geformuleerd (terug te vinden in het gespreksverslag in de bijlage), waardoor de formatie waarschijnlijk niet gemakkelijker wordt.
2. Als we het verleden achter ons kunnen laten en met open vizier naast de toekomst kunnen kijken, is een combinatie van de grootste partijen **CvN, GL en VVD** ook een goede optie. Programmatisch is dit minder logisch (met name als het gaat over de Vianense poort en het al dan niet onteigenen van bedrijfslocaties), maar deze partijen hebben electoraal gezien wel de breedste basis. Door ook partijen als **CDA en/of CU/ CB** uit te nodigen wordt de samenwerking breder en de diversiteit groter. Op thema's als financiën, woningbouw (stationsgebied, Pavijen) en duurzaamheid (windmolens) worden de uitdagingen om consensus te bereiken dan wel groter.
3. Op basis van de verkiezingsuitslag is een coalitie van **CvN, VVD, D66, CU en CDA** inhoudelijk ook denkbaar. Deze partijen vinden elkaar in de behoefte aan een solide financiële paragraaf bij alle voorstellen, aan realistische doelen stellen en het versterken van de eigen rol in de regio (mede als uitwerking van het rapport 'De kracht van de regio'[1]).
4. In een brede coalitie van **CvN, GL, CDA, CU en D66/ PvdA/ CB** zijn waarschijnlijk afspraken te maken over oa duurzaamheid, (versnelde) woningbouw op Culemborgse schaal en anders bouwen. Over de ontwikkeling van het stationsgebied, het percentage sociale woningbouw en bouwen in het buitengebied denken niet alle partijen hetzelfde.

Zoals te lezen is in de gespreksverslagen, verschillen de meningen over de invulling van het volgende college. Waar de grootste partij CvN pleit voor wethouders 'uit de stad', stellen andere partijen voor om juist (een deel van de) wethouders te kiezen op basis van hun specifieke expertise. Kandidaten zouden dan een assessment moeten doen, alvorens zij worden aangesteld. Ook adviseren enkele kleine partijen om in een coalitie van grote en kleine partijen ook 1 wethouder te benoemen namens de kleine partijen. Dit vergt nader overleg.

**Conclusie**

Mijn advies, alle partijen gehoord hebbende, luidt om te komen tot een hoofdlijnenakkoord met realistische doelen als basis voor een stabiele coalitie. Deze coalitie moet kunnen rekenen op brede steun in de raad, dat wil zeggen dat niet alleen de grootste maar ook kleinere partijen ervan deel uitmaken. Om het draagvlak verder te vergroten kunt u het hoofdlijnenakkoord aanvullen met inhoudelijke punten van partijen die niet in de coalitie zitten, maar wel op brede steun in de raad kunnen rekenen. Daarnaast adviseer ik u om in een 'democratisch akkoord 2.0' af te spreken hoe u de komende jaren het gesprek vormgeeft tussen de stad, het gemeentebestuur en de uitvoeringsorganisatie. Zo blijft u de komende jaren zo goed mogelijk in verbinding met de inwoners en ondernemers van Culemborg.

---

[1] 'De kracht van de regio: Strategische verkenning; scenario's; eindadvies', BMC, 2019.

Met veel plezier heb ik gesprekken gevoerd met de partijen in uw raad. In dit advies heb ik getracht hiervan een kort doch zo compleet mogelijk beeld te geven. De woorden die ik daarvoor heb gekozen neem ik volledig voor eigen rekening. Mocht dit tot vragen leiden, dan beantwoord ik die graag.

Ik wens u allen een vruchtbare, plezierige en succesvolle bestuursperiode toe!